

Asia: VN/1646/2020

Lausuntopyyntö sosiaaliturvkomitean välimietinnöstä

Lausunnonantajan lausunto

1. Sosiaaliturvalainsäädännön yhtenäistäminen (välimietinnön ehdotukset 1 ja 2)
1.1 Aiheuttavatko etuuksien erilaiset hakuajat ongelmia? Jos aiheuttavat, niin millaisia ja missä etuuksissa? Mitä mahdollisia vaikutuksia etuuksien hakuajojen yhtenäistämällä voisi olla?

-

1.2 Aiheuttavatko etuuksien erilaiset tulo- ja palkkakäsitteet ongelmia? Jos aiheuttavat, niin millaisia ja missä tilanteissa? Mitä mahdollisia vaikutuksia tulo- ja palkkakäsitteiden yhtenäistämällä voisi olla?

-

2. Toimeenpanon monimutkaisuus ja digitalisaation mahdollisuudet (välimietinnön ehdotukset 3 ja 4)
2.1 Mitä tulisi ottaa huomioon ehdotuksen 3 valmistelussa?

-

2.2 Mitä tulisi ottaa huomioon ehdotuksen 4 valmistelussa?

-

3. Työkykyyn ja työkyvyttömyyteen liittyvät etuudet (välimietinnön ehdotukset 5, 6 ja 7)
3.1 Onko eri etuuksia ja eläkkeitä koskevien lakien työkyvyttömyyden käsitteissä epätarkoituksenmukaisia eroja ja jos kyllä, niin millaisia?

-

3.2 Mitä muutoksia lainsäädäntöön (erityisesti etuus- ja palvelulainsäädäntö) tulisi tehdä, jotta lainsäädäntö tukisi työ- ja toimintakyvyn ylläpitämistä ja parantamista sekä olemassa olevan työkyvyn hyödyntämistä?

-

3.3 Komitea ehdottaa arvioitavaksi mahdollisuuksia liittää työkykyyn ja työkyvyttömyyteen liittyviin etuuksiin kannustimia ja veloitteita osallistua palvelutarpeen arviointiin ja yhdessä asiakkaan kanssa

sovittaviin palveluihin. Ehdotuksen mukaan palvelujen saatavuus ja saavutettavuus tulee huomioida. Mitä palveluja ehdotetun arvioinnin tulisi koskea?

-

4. Työttömyysturva, työllisyyden edistäminen ja osittainen työllistyminen (välimietinnön ehdotukset 8 ja 9)
4.1 Komitea ehdottaa, että työmarkkinatuen toimivuutta ja uudistamistarpeita selvitetään tilanteissa, joissa työmarkkinoille pääsy tai niille palaaminen on vaikeutunut. Mitä tilanteita ehdotetun selvityksen tulisi koskea?

-

5. Opiskelu ja osaamisen kehittäminen (välimietinnön ehdotukset 10, 11 ja 12)
5.1 Komitea ehdottaa, että etuusjärjestelmän tulee tukea ihmisten jatkuvaa oppimista ja edistää osallistumisen tasa-arvoa. Miten etuusjärjestelmää tulisi uudistaa, jotta se parantaisi osallistumisen tasa-arvoa ja tukisi jatkuvan oppimisen palvelujärjestelmän uudistamista?

-

5.2 Komitea katsoo, että koulutukseen hakeutumisen tulee olla ensisijaista vailla ammatillista tutkintoa oleville nuorille. Miten nuorten sosiaaliturvaa tulisi uudistaa, jotta etuus- ja palvelujärjestelmien monimutkaisuus ja niiden sisälle asetetut kannustimet eivät aiheuttaisi koulutuksen tai muiden palvelujen ulkopuolelle jäämistä tai jättäytymistä?

-

5.3 Komitea ehdottaa selvitettäväksi edellytyksiä käynnistää opintotukijärjestelmän kokonaisuudistus. Millainen opintotukijärjestelmän uudistus tukisi opiskeluajan toimeentuloa, sujuvaa opiskelua, tavoiteajassa valmistumista ja opiskelijan hyvinvoinnin ja jaksamisen kannalta mielekästä opintopolkua?

-

6. Lasten ja perheiden sosiaaliturva (välimietinnön ehdotukset 13, 14 ja 15)
6.1 Komitea ehdottaa työryhmän perustamista lapsilisän uudistamiseksi. Mitä lapsilisäjärjestelmän eri uudistusvaihtoehtojen valmistelussa ja arvioinnissa tulisi ottaa huomioon?

Lapsilisä tulee säilyttää universaalina etuutena, jonka tarkoituksena on kompensoida lapsia kasvattaville perheille lapsista aiheutuvia kuluja.

Lapsilisä uudistuksen valmistelussa tulee huomioida monikkoperheiden eli kaksos-, kolmos- ja nelosperheiden erityinen tilanne. Nykyinen lapsilisän porrastus lapsiluvun mukaan on erityisen tärkeä monikkoperheessä. Monikkoperheessä perheluku on kasvanut kahdella, kolmella tai neljällä lapsella ennakoimattomasti. Tämän vuoksi perheen talouteen kohdentuu erityistä kuormitusta. Kierrätys perheen monikkolasten kesken ei yleensä onnistu, kun kaikki hankinnat tehdään samanaikaisesti ja samankokoisina.

Lapsiluvun kasvun ennakoimattomuus aiheuttaa usein perheelle myös erityiset investointitarpeet (asuminen, liikkuminen), sillä vanhemmat eivät ole voineet etukäteen varautua tilanteeseen, jossa perhe ei välttämättä mahdukaan enää senhetkiseen kotiin tai liikkuminen vaikeutuu. Perheessä

pitäisi liikuttaa vanhempien ja mahdollisten yksittäin syntyneiden lasten lisäksi myös useampi samanikäinen monikkolapsi.

Lapsilisän sisaruskorotus (porrastus) tulisikin säilyttää monikkolasten osalta, jotta monikkolasten ja heidän perheidensä taloudellinen selviytyminen ja vanhempien jaksaminen ei vaarannu.

Kaikkien perheiden lapsilisä tulisi ulottaa 18-vuotiaaksi asti. 17–18- vuotiaiden lasten kulutus on huipussaan ja kuormittaa kaikkia perheitä paljon. Erityisen kova kuormitus on monikkoperheessä, jossa 2–4 lapsen lapsilisä loppuu yhtäaikaisesti.

Arvioinnissa tulee huomioida uudistuksen vaikutukset lapsiperheköyhyyteen ja nykyisten sisaruskorotusten (porrastus) ja yksinhuoltajalisän merkitys erityisesti monilapsisille perheille ja yksinhuoltajille. Lapsiperheköyhyysriski on erityisen suuri monilapsisissa perheissä ja yksinhuoltajaperheissä.

6.2 Komitea ehdottaa lastenhoidon tukien järjestelmän uudistuksen käynnistämistä. Miten ja mistä lähtökohdista lastenhoidon tukien järjestelmää tulisi uudistaa?

Lastenhoidon tukien järjestelmää tulisi uudistaa vanhempien valinnanvapauden ja lapsen edun näkökulmista.

Lapsen edun mukaista on, että vanhemmilla on vaihtoehtoja valita lasten kotihoidon tai varhaiskasvatuksen välillä siihen asti, kun lapsi/lapset täyttävät 3 vuotta. Erityisen tärkeää mahdollisuus valita kotihoito on silloin, kun lapsi ei yksilöllisen ominaisuuksiensa puolesta vielä sopeudu toimimaan suuressa ryhmässä. Lapsi voi olla erityisen herkkä kuormittumaan ryhmätilanteissa. Taustalla voi myös olla keskosuutta, aistiyliherkkyyttä tai muita terveydellisiä syitä.

Lapsen liiallista kuormittumista voi syntyä esimerkiksi suuren ryhmän melutason ja liian varhaisten, lapsen stressaaviksi kokemien ryhmätilanteiden vuoksi. Liisa Keltikangas-Järvisen mukaan lapsen stressinsietokyky kehittyy kolmen ensimmäisen vuoden aikana.

Lasten kotihoidon tukea tulisi voida maksaa 3-vuotiaaksi asti myös siksi, että ikärajan alentaminen uhkaa jo entisestäänkin kuormittuneen varhaiskasvatuksen kykyä tarjota laadukasta varhaiskasvatusta kaikille halukkaille. Lastentarhanopettajista ja lastenhoitajista on jo nyt pulaa.

Lasten kotihoidon tuen maksamisajan lyhentämistoivetta on perusteltu mm. sillä, että työllisyysastetta saadaan nousuun. Kuitenkaan, lyhentämistä ei pidä tehdä lasten kustannuksella, sillä mahdollisuus valita lasten hoitomuoto lapsen yksilöllisten tarpeiden pohjalta on lapsen edun mukaista. Lapsen ensimmäiset ikävuodet luovat pohjan kehitykselle. Inhimillisesti ja

kansantaloudellisesti on edullisinta, että lapsen etu asetetaan etusijalle. Lasten kotihoidon tuen houkuttelevuutta on jo kuntalisäleikkauksin heikennetty niin paljon, että tuen käyttö tulee joka tapauksessa vähentymään ja paine varhaiskasvatuksen lisäpaikoille ja lisähenkilöstölle kasvamaan.

Kotihoidontukivaihtoehto 3-vuotiaaksi asti tuo perheille valinnanmahdollisuuksia ja nämä mahdollisuudet kapenisivat alennettaessa ikärajaa. Valinnanmahdollisuudet ovat tärkeitä, koska ne huomioivat perheiden yksilölliset ja muuttuvat tilanteet sekä kannustavat myönteisesti niitä, jotka toivovat lasta tai pohtivat asiaa. Vaihtoehtojatusta tukee sekin, että lasten kotihoidon tukea ei voi saada, mikäli lapsi on kunnallisessa varhaiskasvatuksessa.

Mikäli lasten kotihoidon tuen ikärajaa kuitenkin haluttaisiin laskea, on ennakoitava tarkkaan varhaiskasvatuksen kysynnän lisääntyminen (vrt. pääkaupunkiseudun varhaiskasvatuksen kaaos kuntalisän poistamisen myötä, ennen perhevapaaudistuksen alkamista).

Uudistuksessa saatetaan esittää lasten kotihoidon tuen sisaruskorotusten poistamista siltä perusteella, että isosisarusten toivotaan yhdenvertaisuuden nimissä siirtyvän varhaiskasvatukseen yhdenvertaisesti riippumatta siitä, onko heillä nuorempia sisarusia kotona hoidossa vai ei. Monikkoperheiden monikkolapsia ei voida lasten kotihoidon tuen myöntämisessä tarkastella eri-ikäisten sisarusten tavoin, koska kaikki monikkosisarusukset ovat samanikäisiä. Nykyisen lain mukaan monikkolapsista toisesta, kolmannelta ja neljänneltä saa vain sisaruskorotuksen.

Järjestelmä tulee uudistamisen yhteydessä korjata monikkolasten osalta. Suomen Monikkoperheet ry esittää, että kaikista monikkolapsista myönnetään täysimääräinen hoitoraha, sillä monikkoperheen kustannukset ovat keskimäärin suuremmat kuin tilanteessa, jossa sama määrä lapsia syntyy yksitellen. Syynä tähän on se, että monikkoperheessä voidaan kohdata poikkeuksellisen suuria investointitarpeita lapsimäärän kasvaessa ennakoimattomasti kerralla kahdella, kolmella tai neljällä eikä kierrättäminen monikkolasten kesken useinkaan onnistu, vaan kaikki samat hankinnat tehdään monikkolapsille samanaikaisesti.

6.3 Vanhemmalla on vastuu lapsensa elatuksesta. Mitä muutoksia sosiaaliturva- tai muuhun lainsäädäntöön tulisi tehdä, jotta se tukisi vanhempien elatuskykyä?

Vanhemman työssäkäyntiä ja näin elatuskykyä turvaisi se, että lastenhoitomahdollisuus olisi tarvittaessa myös loma-aikoina, sillä vanhemman vuosilomaoikeus on yleensä lyhyempi kuin

koulujen loma. Tällainen käytäntö löytyy Ruotsista, ns. Fritidshem-käytäntö, jota voitaisiin pilotoida Suomessa.

Samoin (kokoaikaista) työssäkäyntiä tukisi riittävä aamu- ja iltapäivätoiminta, jonka maksut olisivat tulosidonnaisia ja jonka maksuissa huomioitaisiin perheen lapsiluku / kaikkien toiminnan piirissä sillä hetkellä olevien lasten lukumäärä.

Vanhemmat eivät pääse töihin, mikäli varhaiskasvatuksessa ei hoitajapulan vuoksi ole riittävästi paikkoja. Vanhemmat voivat myös joutua vähentämään työtunteja, mikäli laadukasta palvelua ei ole tarjolla (myös aamu- ja iltapäivätoiminta). Mahdollisuuksia pienten koululaisten vuorohoitoon tulisi lisätä, jotta myös epäsäännöllistä työaika tekevän vanhemman elatuskyky säilyy.

Monikkovanhempien elatuskykyä tukisivat lapsilisän sisaruskorotuksen säilyminen ja lasten kotihoidon tuen täysimääräisen hoitorahan myöntäminen kaikista monikkolapsista.

Lapsella tulisi olla mahdollisuus kahteen viralliseen osoitteeseen, jolloin esimerkiksi asumistuessa voitaisiin huomioida lapsen vuoroasuminen.

Monikkovanhempien elatuskykyä tukisi se, että sote-asiakasmaksukattoa tarkastellaan uudelleen ja selvitetään, onko tarkastelujaksoa mahdollista tarvittaessa muuttaa erityisen suurten monisikiöraskaudesta aiheutuvien kulujen tasaamiseksi. Tämän lisäksi on syytä erikseen tarkastella riskiraskauden seurannasta aiheutuvia poliklinikkamaksuja ja säätää ne maksuttomiksi, jotta myös riskiraskauserheen vanhemman elatuskyky säilyy. Riskiraskaudesta aiheutuvien kulujen ei tulisi ylittää normiraskauserannan kuluja.

Perheystävällisen työelämän tukeminen ylipäätään edistää vanhempien työssäkäyntiä.

7. Asumismenot ja asumismenojen korvaaminen (välimietinnön ehdotus 16)7.1 Mitä tulisi ottaa huomioon ehdotuksen 16 edistämiseksi? Mikä asia tai mitkä asiat on tärkeintä selvittää?

-

8. Toimeentulotuki ja pitkäaikaisen toimeentulokitarpeen vähentäminen (välimietinnön ehdotukset 17 ja 18)8.1 Mitä tulisi ottaa huomioon ehdotusten 17 ja 18 edistämiseksi?

-

8.2 Mitkä ovat keskeisimmät toimenpiteet, joilla pitkäaikaista toimeentulotuen tarvetta voidaan vähentää?

-

9. Etuus- ja palvelupolkujen toimivuus ja palvelujen tarjoaminen (välimietinnön ehdotukset 19, 20, 21, 22, 23, 24 ja 25)9.1 Miten työ- ja toimintakyvyn tukemista, seurantaa ja arviointia sekä työ- ja toimintakykyä tukevia palveluja tulisi vahvistaa sosiaali- ja terveydenhuollossa?

-

9.2 Mitä tulisi ottaa huomioon valmisteltaessaA) monialaista asiakassuunnitelmaa ja sitä koskevaa lainsäädäntöä?B) työkyky- ja kuntoutuspalvelujen yhtenäistä tietopohjaa ja sitä koskevaa lainsäädäntöä?C) vastuutyöntekijä-mallia eniten tukea tarvitseville?

-

9.3 Mitä muuta tulisi ottaa huomioon alaluvun 5.10 ehdotusten edistämisessä?

-

10. Sosiaaliturvajärjestelmän kannustin- ja byrokratialoukut (välimietinnön ehdotukset 26 ja 27)10.1 Mitä tulisi ottaa huomioon ehdotusten 26 ja 27 osalta?

-

11. Asumis- ja työperusteinen sosiaaliturva ja kansainvälinen liikkuvuus (välimietinnön ehdotukset 28, 29 ja 30)11.1 Mitä tulisi ottaa huomioon ehdotusten 28, 29 ja 30 edistämisessä?

-

12. Syyperusteisten perusturvaetuuksien yhtenäistäminen ja yhdistäminen ansioturva huomioiden (komitean esitys seuraavalle hallitukselle)

12.1 Komitea esittää syyperusteisten perusturvaetuuksien yhtenäistämistä ja yhdistämistä ansioturva huomioiden alaluvussa 6.1. Tarkoituksena on selkeyttää ja yksinkertaistaa vaiheittain etuusjärjestelmää ja sen toimeenpanoa sekä helpottaa siirtymistä etuudelta toiselle. Mitä hyötyjä ja haasteita perusturvaetuuksien yhtenäistämiseen ja yhdistämiseen voi liittyä?

-

12.2 Mihin suuntaan perusturvaetuuksien yhtenäistämistä tulisi kehittääA) etuuksien ehtojen osalta?B) toimeenpanon osalta?

-

13. Ehdotusten priorisointi13.1 Välimietinnössä on komitean 31 ehdotusta tuleville hallituksille. Mitä kolmea ehdotusta tulisi edistää ensimmäisenä ja miksi?

-

14. Julkisen talouden kestävyys14.1 Sosiaaliturvauudistuksessa tehtävät ratkaisut voivat joko vahvistaa tai heikentää julkista taloutta pitkällä aikavälillä. Komitea on linjannut, että uudistuksen tulee osaltaan varmistaa julkisen talouden kestävyys työllisyyttä ja väestön työ- ja toimintakykyä vahvistamalla. Tulisiko

sosiaaliturvan uudistamisella tavoitella parannusta julkisen talouden kestävyteen pitkällä aikavälillä ja jos kyllä, niin miten?

-

15. Komitean linjaukset toisen kauden työlle
15.1 Komitea on linjannut toisen kautensa työstä aluvussa
6.2. Mikä luetelluista kokonaisuuksista on tärkein ja miksi?

-

15.2 Mihin suuntaan lueteltuja kokonaisuuksia tulisi kehittää?

-

16. Mitä muuta haluat todeta sosiaaliturvauudistuksesta?

Lapsiperheiden sosiaaliturvan uudistamisessa tulee kautta linjan huomioida monikkoperhe-erityisyys; raskaudesta voi syntyä yhden lapsen sijasta kaksi, kolme tai neljä lasta, mikä aiheuttaa monikkoperheille jatkuvan, erityisen suuren ja ennakoimattoman taloudellisen kuormituksen.

Kumpula Ulla
Suomen Monikkoperheet ry